

ปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคมของเยาวชนต่อการติดพนัน*

Risks and Social Vulnerability of Youth on Gambling

Received:	January	11, 2019
Revised:	July	3, 2019
Accepted:	July	4, 2019

กาญจน์ภา พงศ์พนรัตน์ (Kannapa Pongponrat)**

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคมของเยาวชนต่อการติดพนันซึ่งครอบคลุมมิติทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคม งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้ใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่เป้าหมายโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มตัวแทนซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากชุมชนพื้นที่เสี่ยงห้าชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่านอกจากปัญหาภายในครอบครัวที่ทำให้เยาวชนขาดที่พึ่งหรือที่ปรึกษาแล้วยังมีสิ่งเร้าภายในชุมชนที่เยาวชนอาศัยอยู่กระตุ้นให้เข้าสู่การพนัน ถึงแม้จะมีการจัดโครงการส่งเสริมและสนับสนุนแก้ไขปัญหการพนันในชุมชนแต่ยังขาดความต่อเนื่องของโครงการและความร่วมมือจากคนในชุมชน จากผลการศึกษาชี้ข้อเสนอแนะให้ ควรส่งเสริมให้เกิดนโยบายในการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาการพนันและสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมจากประเด็นการพนันในสังคมไทย โดยมีการกำหนดมาตรการการมีส่วนร่วมในจัดการปัญหาการพนัน ตลอดจนถึงการสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินโครงการเยียวยาช่วยเหลือและเข้าไปศึกษาภูมิหลังของผู้เล่นการพนันในด้านสถานภาพของเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุดต่อไป

คำสำคัญ : เยาวชนกับการพนัน, ปัจจัยเสี่ยง, ความเปราะบางทางสังคม

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยหัวข้อ เยาวชนกับการพนัน: ปัจจัยเสี่ยง ความเปราะบางและผลกระทบทางสังคม ได้รับทุนสนับสนุนจาก ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้เขียนขอขอบคุณ นายธีรโชติ ภูมิภมร ผู้ช่วยนักวิจัยประจำโครงการ

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

This paper is a part of qualitative research project, aiming to assess risk factors and social vulnerabilities leading youth into gambling. The study conducted field survey at five target communities by using qualitative research methods included in-depth interview and focus group discussion to collect data. Target population included representatives from youth group, parents, and civil servants. Findings showed that risk factors and social vulnerabilities included family problem, existing gambling business within community, and acceptance among youth group, depressive situation, and even needing of money for living. Although there are various projects launched by government, trying to solve gambling problem in community, but there are limitations of community participation and continuing of projects. Therefore, there is a need to formulate participatory process with community itself to solve gambling problem especially in youth group which will reflect to their future.

Keywords: risk factors, social vulnerabilities, youth and gambling

บทนำ

สถานการณ์การขยายตัวของการเล่นพนันทั่วโลกสร้างความกังวลให้ประเทศต่างๆต่อการเตรียมความพร้อมรับมือกับปัญหาการพนันในชุมชนมากขึ้น ในสังคมปัจจุบันมีการสร้างค่านิยมการเล่นพนันที่สร้างรายได้มหาศาล การใช้การพนันเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์เชิงท่องเที่ยว การให้คุณค่ากับกระบวนการของการพนันในฐานะองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการให้คุณค่าต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการพนันในฐานะอาชีพที่สร้างเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน โดยภาครัฐจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพนันจากแรงผลักดันของภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชน อีกทั้งได้รับประโยชน์โดยตรงจากรายได้ภาษีอากรที่จัดเก็บจากการเปิดให้มีการพนันที่ถูกต้องตามกฎหมาย (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2556) เป็นผลให้การพนันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างธุรกิจการพนันมีความสลับซับซ้อนและผลประโยชน์มหาศาล รวมทั้งมีหลายกลุ่มบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องภายใต้กฎหมายเกี่ยวกับการพนันที่มีช่องโหว่ให้ผู้ที่ได้รับประโยชน์แสวงหากำไร สร้างบรรทัดฐานเรื่องการพนันให้เอื้อต่อการขยายตัวของธุรกิจการพนัน แม้จะกำหนดไว้ว่าการพนันบางประเภทเป็นสิ่งผิดกฎหมายและมีบทลงโทษที่ชัดเจน แต่การพนันยังไม่หมดไปจากสังคมไทย การพนันสำหรับคนบางกลุ่มมีการกล่าวถึงการพนันในด้านบวกเช่นว่าการพนันเป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจและคลายเครียด ซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับคนที่มีรายได้สูง แต่สำหรับคนที่มีรายได้น้อย การพนันไม่ได้มีสถานะของกิจกรรมการเล่นเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจที่ถูกคาดหวังว่าจะช่วยสร้างรายได้เพิ่มขึ้น โดยรูปแบบและลักษณะของการพนันในแบบเดิมยังคงมีการเล่นกันอย่างกว้างขวาง ประเด็นสำคัญคือ วัยของผู้ที่เล่นการพนันไม่ได้มีเพียงวัยผู้ใหญ่ที่ประกอบอาชีพหรือผู้ที่หารายได้ด้วยตนเองแล้วเท่านั้น แต่กลุ่มของผู้เล่นการพนันยังรวมถึงวัยรุ่นที่ยังไม่มีรายได้จากการทำงาน กลุ่มเด็กและเยาวชนไทยทั้งในระดับมัธยมปลาย อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา มีการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล หวยใต้ดิน การเล่นพนันหลากหลายประเภท เช่น การพนันฟุตบอล การพนันใน

เกมออนไลน์ เป็นต้น โดยเงินส่วนที่ใช้เล่นเป็นเงินสำหรับใช้ประจำวันที่ได้รับจากผู้ปกครอง และหากไม่มีเงินหรือเงินไม่เพียงพอต่อการเล่นนั้น เยาวชนเหล่านี้อาจจะกู้เงินนอกระบบขายบริการ หรือค้ายาเสพติดเพื่อแลกกับเงินที่จะนำมาเล่นการพนันโดยไม่หว่าดกลัวกับผลที่จะตามมา จากข้อมูล สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (2554) พบว่า จากจำนวนเด็กประมณทั้งประเทศกว่าห้าล้านคน มีเด็กประมณสามแสนกว่าคนที่ติดการพนัน ส่วนเด็กมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษาที่ปัจจุบันมีอยู่ประมาณเจ็ดล้านคน ติดการพนันประมาณ ๑.๗ ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็น การเล่นการพนันฟุตบอลและเกมออนไลน์ ผลการสำรวจยังชี้ให้เห็นว่านักกีฬาที่เล่นพนันมักมีสภาพแวดล้อมที่คุ้นเคยกับการพนันมาก่อน เช่น มีสมาชิกในครอบครัว ญาติหรือเพื่อนเล่นพนัน ซึ่งนักกีฬาที่เล่นการพนันเหล่านี้ประสบปัญหาถึงร้อยละ 30 โดยเป็นปัญหาทางการเงินถึงหนึ่งในสามของปัญหาที่ประสบ (กมลทิพย์ อาร์ธอส, มนฤดี กิรติพรานนท์, วิษณุ วงศ์สินศิริกุล, 2556) สะท้อนการพนันในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมในฐานะทางเลือกการสร้างรายได้และสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เยาวชนเข้าร่วมการเล่นพนันในระดับชุมชน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การเพิ่มจำนวนนักพนันในกลุ่มเยาวชนมากขึ้น ประเด็นดังกล่าวสร้างความกังวลให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้ง หน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน เจ้าหน้าที่ และนักวิจัยในการหาแนวทางจัดการปัญหาและนำเสนอข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่าการเล่นการพนันโดยเฉพาะในกลุ่มผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะสร้างความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสังคมอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการเล่นพนันในเยาวชนไทยนั้น เริ่มมีการศึกษาอย่างจริงจังในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา นับสำคัญของการศึกษาวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับปัญหาการพนันประการหนึ่งคือการจัดตั้งศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน ในปี พ.ศ. 2553 โดยคณะกรรมการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพมีมติให้พัฒนาทีมงานด้านการลดปัญหาพนัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้สังคมตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการเล่นพนัน มุ่งเน้นป้องกันกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชน และผลักดันให้เกิดนโยบายและกลไกในการจัดการเรื่องการป้องกันและลดผลกระทบที่เกิดจากการพนัน รวมถึงมีระบบช่วยเหลือเยียวยาผู้ติดการพนัน การศึกษาในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยภายใต้ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันดังกล่าว มุ่งทำการศึกษาประเด็นเยาวชนกับการพนันในมิติเชิงลึก เพื่อสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชน กลุ่มเป้าหมายคือ เยาวชนวัยรุ่นสิบสองคน และมีขอบเขตด้านพื้นที่คัดเลือกจากชุมชนเสี่ยงจำนวนห้าชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ชุมชนคลองเตย ชุมชนตึกแดง ชุมชนวัดดวงแข ชุมชนดอนเมือง ชุมชนเตาปูน ซึ่งอ้างอิงจากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติปี พ.ศ. 2556 ที่ระบุว่าเป็นชุมชนสีแดงที่มีความเสี่ยงต่อประเด็นการพนันและอบายมุข วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคมของเยาวชนกับการพนัน สถานการณ์เชิงลึกในชุมชน และผลกระทบทางสังคมจากการติดการพนันของเยาวชน บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาส่วนหนึ่งจากงานวิจัยดังกล่าวเพื่อสร้างการตระหนักและความเข้าใจถึงปัญหาเยาวชนกับการพนันที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยให้ความหมายของคำว่า 'ความเสี่ยง' (risk) หมายถึง เหตุการณ์ที่ไม่สามารถพยากรณ์ได้ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ หรือเกิดขึ้นได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม อาจมีแนวทางที่กำหนดความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์ขึ้นล่วงหน้าได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งความเสี่ยงเป็นเรื่องของการพิจารณาเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตความเสี่ยงในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งจะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อเหตุการณ์จากความเสี่ยนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว และมักจะมีผลลัพธ์ของเหตุการณ์เกิดขึ้นตามมา ปัจจัยเสี่ยง (risk factor) ในที่นี้หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง ในที่นี้หมายถึงการเล่นพนัน และเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมโดยตนเองและจากตนเองได้เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยง เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการเล่นพนันของวัยรุ่นนั้นกระบวนการตัดสินใจที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงจะมี ดังนี้ 1) บุคคลรับรู้ทางเลือก ในที่นี้คือ เมื่อเพื่อนชวนไปเล่น ทางเลือกคือ จะเล่นหรือไม่เล่น 2) บุคคลรับรู้ผลที่จะตามมาจากทางเลือกแต่ละอย่าง ในที่นี้คือ บุคคลอาจรับรู้ว่า ถ้าเล่นอาจจะเสียหรือได้ อาจจะติดการพนัน อาจต้องยืมเงินคนอื่น ฯลฯ หรือถ้าไม่เล่น เพื่อนอาจจะมองว่าซีกแล้ว เพื่อนจะล้อ 3) บุคคลประเมินความพึงพอใจ ในที่นี้หมายถึง บุคคลประเมินว่า ถ้าถูกเพื่อนล้อจากการเล่นพนันกับเพื่อน ตนเองจะขาดเพื่อน จะรู้สึกเหงา หรือถ้าไปเล่นแล้วได้ตนเองก็จะรู้สึกดีมีโชคลาภ 4) บุคคลวัดความเป็นไปได้ ในกรณีนี้คือ บุคคลอาจจะวัดได้ว่า เพื่อนตนเองอาจจะไม่คิดอะไรมากถ้าปฏิเสธเพื่อน หรือเวลาเล่นแล้วตนเอง จะมีอาการเล่นนาน และ 5) บุคคลรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อตัดสินใจ ดังนั้น การตัดสินใจอาจมีสามกรณีคือ กรณีที่หนึ่ง จะไม่เล่นเพราะไม่อยากจะเสี่ยงกับผลที่จะตามมา กรณีที่สองคือ จะไปเล่นเพราะคิดว่าตนเองรับมือ กับความเสี่ยงได้เช่น ยืมเงินคนอื่น หยอดเงินแล้วกลับบ้าน ฯลฯ และกรณีที่สามคือ ไม่เล่นเพราะไม่สามารถต้านทานผลที่จะตามมาได้เช่น ไม่กล้าขัดเพื่อนเพราะกลัวการถูกเพื่อนทอดทิ้ง ทนการถูกเพื่อนล้อเรื่องไม่เล่นไม่ได้ ปัจจัยเสี่ยงจึงเป็นปัจจัยระดับบุคคลและมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนอื่นๆซึ่งจะสนับสนุนความเป็นไปได้ของปัจจัยเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อไป ปัจจัยเสี่ยงในที่นี้แบ่งเป็น ความอยากทดลองหรือความอยากเสี่ยง ความต้องการความสนุกจากการเล่น การประเมินความเสี่ยงที่ต่ำและการประเมินความเสี่ยงแบบเกินจริง ความต้องการความรู้สึกโชคดีจากการเล่นพนัน ความเคยชินที่จะเล่นพนัน อาการติดพนัน นอกจากนั้น การเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของบุคคลไม่มีขอบเขตที่กำหนดได้อย่างชัดเจน แม้ว่าจะไม่แสดงออกมาอย่างเด่นชัดแต่ก็อาจจะกำลังฟักตัวรอวันเวลาที่จะเกิดขึ้นมา เพราะในบางพฤติกรรมเสี่ยงพบว่าสำหรับคนบางกลุ่มนั้น แนวโน้มของพฤติกรรมเสี่ยงก็อาจจะเกิดเฉพาะในช่วงอายุหนึ่งและอาจจะเกิดขึ้นในช่วงสั้น ๆ แต่กับคนบางกลุ่มอาจก็อาจเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลายาว นอกจากนั้นความรุนแรงของพฤติกรรมก็อาจมีความแตกต่างกันไปด้วย เช่น ในวัยรุ่น พบว่าการ ใช้สารเสพติดบางครั้งมักก่อให้เกิดพฤติกรรมรบกวนหรือทำลายสิ่งของสาธารณะเนื่องจากความคึกคะนองตามวัย โดยเฉพาะกับวัยรุ่นชาย นอกจากนี้ยังพบว่าทั้งวัยรุ่นชายและหญิงที่มีพฤติกรรมเสี่ยงมักจะเป็นกลุ่มที่ไม่มีความสุขในครอบครัวและชีวิตส่วนตัวมาตั้งแต่วัยเด็กและส่วนใหญ่มีผลการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถ เป็นต้น

ความเปราะบางเป็นแนวคิดที่ได้รับการประยุกต์ใช้จากหลายสาขาวิชาทั้งรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และเป็นแนวคิดต้นแบบในการประยุกต์ศาสตร์ต่างๆในลักษณะของการบูรณาการเพื่อพัฒนาแนวคิดความเปราะบางในมิติต่างๆ ขึ้นอยู่กับการนิยามและการนำไปประยุกต์ใช้นิยามความเปราะบาง แนวคิดความเปราะบางโดยมากถูกให้คำจำกัดความในมิติทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเรื่องการเข้าถึงทรัพยากร ความเปราะบางคือสถานะความไม่มั่นคงในความเป็นอยู่ของประชาชน ครั้วเรือนหรือชุมชนในการเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่าจากนิยามความเปราะบางเกี่ยวข้องกับผลกระทบของจากความไม่มั่นคงในชีวิตมนุษย์ โดยเกณฑ์กำหนดของความเปราะบางมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจเจกบุคคล โครงสร้างทางสังคมของครั้วเรือน ชุมชน สังคมและระบบโลก โดยความเปราะบางของมนุษย์ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือกลุ่ม รวมทั้งสถานการณ์ของแต่ละ บุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อขีดความสามารถในการรับมือและฟื้นฟูจากภัยพิบัตินั้น ความเปราะบางแบ่งออกเป็น หลายด้าน เช่น ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม แต่โดยทั่วไปความเปราะบาง มีสองลักษณะพื้นฐาน คือ เป็นรูปธรรมสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนและมีลักษณะเป็นนามธรรมจับซึ่งมีความอ่อนไหวและมีพลวัตสูง เช่น ความเปราะบางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองสภาพจิตใจ สิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นแปรผันอยู่ตลอดเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นความเปราะบางในมิติที่เกี่ยวข้องกับวิถีการพบนันในฐานะที่เป็นภัยทางสังคมที่อันตราย โดยอิงกับลักษณะของระบบสังคม ดังนั้นความเปราะบางในมิติที่นำมาใช้คือ ความเปราะบางในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมที่เยาวชนถูกคุกคามจากระบบและโครงสร้างทางสังคมซึ่งเป็นสภาพของสถานการณ์และ ลักษณะเฉพาะของบุคคลที่มีลักษณะที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ ทั้งทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนกำหนดให้การดำเนินชีวิตประจำวันได้รับผลกระทบที่และก่อให้เกิดความเสียหาย โดยมีการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางเป็นแนวคิดพื้นฐานมาใช้ในการศึกษาเยาวชน กับการพบนัน เพื่อประเมินความเปราะบางของเยาวชน และปัจจัยเสี่ยงในการเข้าถึงการพบนันในมิติต่างๆ ทั้งมิติ ด้านปัจเจกบุคคล ครั้วเรือน และชุมชน

วิธีการศึกษา

การศึกษาในงานวิจัยนี้ใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเริ่มจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจงานศึกษาทั้งในเชิงแนวคิดและทฤษฎีในประเด็นปัจจัยเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม ผู้วิจัยใช้การวิจัยภาคสนามในพื้นที่เป้าหมายจากห้าชุมชนเสี่ยงในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ชุมชนคลองเตย ชุมชนตึกแดง ชุมชนวัดดวงแข ชุมชนดอนเมือง ชุมชนเตาปูน จากข้อมูลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ระบุเป็นชุมชนสีแดงที่มีความเสี่ยงต่อการพบนันและอบายมุข (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2556) มีการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกตการณ์ในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายและใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยจัดเป็นกรณีศึกษาในลักษณะของเรื่องเล่า (Narrative) เพื่อสะท้อนให้เห็นประเด็นปัญหาของเยาวชนกับการพบนัน โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนในกลุ่มอายุ 15-24 ปี มีจำนวน 12 กรณีศึกษาโดยใช้นามสมมติในการนำเสนอผลการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ยังมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนผู้ปกครองห้าคน ผู้แทนจากภาคประชาสังคมจำนวนห้าคน ตัวแทนสมาชิกจากศูนย์ข้อมูลนโยบายสาธารณะเพื่อปัญหาการพบนันจำนวน 4 คน จากมูลนิธิสตอรี่ จำนวนสี่คน และเจ้าหน้าที่จากศูนย์ศึกษาปัญหา

การพนัน จำนวนหนึ่งคน นอกจากนี้ยังมีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย กลุ่มนักกิจกรรมบำบัด กรมสุขภาพจิต กลุ่มเยาวชนบ้านครูปู่ในชุมชนตึกแดง กลุ่มเจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพจิตที่ 11-13 และกลุ่มตัวแทนเยาวชนจากชุมชนทั้งห้าชุมชนเป้าหมาย มีการจัดสนทนากลุ่มๆละหนึ่งครั้ง โดยมีตัวแทนเข้าร่วมกลุ่มละห้าถึงหกคน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงและประเด็นความเปราะบางทางสังคมของเยาวชนต่อการพนันพร้อมทั้งนำเสนอข้อเสนอแนะเพื่อการป้องกันและแก้ไขต่อไป

สำหรับบริบทของพื้นที่การศึกษาซึ่งครอบคลุมห้าชุมชนเสี่ยงในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครนั้น มีข้อมูลพื้นฐานพอสังเขปคือ ชุมชนเตาปูนเป็นชุมชนที่ตั้งของบ่อนการพนันชื่อดัง มีนักธุรกิจและผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เป็นเจ้าของ และเป็นพื้นที่เสี่ยงพื้นที่สีแดงด้านอาชญากรรม และยาเสพติด เป็นชุมชนแออัดที่มีปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนค่อนข้างมาก มีการดำเนินการโครงการ “บ้านสีขาว ปลอดภัยยาเสพติด ปลอดภัยพนัน ปลอดภัยอบายมุข” เพื่อใช้เป็นมาตรการสำคัญในการป้องกันมิให้มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนัน และอบายมุขในชุมชนต่างๆ ซึ่งชุมชนที่เปิดนำร่องโครงการบ้านสีขาวนั้นเป็นชุมชนที่มีปัญหาด้านยาเสพติดอยู่ในระดับกลางถึงรุนแรง ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่จะต้องลงพื้นที่ เข้าไปในชุมชนอยู่เป็นระยะ หากยังคงมียาเสพติดอยู่ภายในชุมชนก็ต้องดำเนินคดีอย่างเด็ดขาด ชุมชนเตาปูนเป็นชุมชนที่มีปัญหาหลายประเด็นโดยเฉพาะประเด็นด้านการพนัน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของบ่อนการพนันชื่อดังและมีปัญหาเรื่องผู้ถือทิพลและเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปิดบ่อนการพนันโดยมีบ่อนบ่อนเตาปูน ตั้งอยู่ที่ชุมชนเตาปูน เขตบางซื่อล้อมรอบไปด้วยชุมชนแออัดการเข้า ตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงทำได้ยากมาก เป็นบ่อนขนาดใหญ่มีเงินหมุนเวียนจำนวนมาก นักการพนันที่จะเข้าไปในบ่อนจะต้องมีระบบสกรีนคนเข้าด้วยความระมัดระวัง โทรศัพท์มือถือก็ห้ามนำเข้า มีเครื่องสแกนตรวจคนเข้าบ่อนและยังมีการออกบัตรสมาชิกด้วยเพื่อยืนยันการเป็นสมาชิกบ่อนเตาปูนถือเป็นบ่อนที่ค่อนข้างทันสมัยอยู่ระดับใกล้เคียงกับบ่อนคาสิโนตามแนวชายแดนของไทย มีการเปิดมานานกว่ายี่สิบปี การปรับตัวของบ่อนเตาปูนค่อนข้างชัดเจนและใกล้เคียงกับบ่อนการพนันที่ถูกกฎหมาย ด้วยการนำเอาระบบทันสมัยมาช่วยในการตลาดจึงสามารถดึงดูดลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวและนักการพนันจากต่างประเทศเข้ามาใช้บริการได้จำนวนมากในแต่ละวัน

เมื่อพิจารณาลักษณะชุมชนเป็นชุมชนที่แออัด ชุมชนคลองเตยเป็นถิ่นพำนักของคนวัยแรงงาน กรรมกรจำนวนมาก ในพื้นที่คลองเตยพบว่ามีสี่สิบชุมชนที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเขตคลองเตย โดยแต่ละชุมชนอาจแบ่งเป็นชุมชนย่อยอีกหลายชุมชนออกไปซึ่งส่วนใหญ่พบว่าเป็นชุมชนแออัดและมีปัญหาเสี่ยงทั้งด้านอาชญากรรม เศรษฐกิจสังคม รวมถึงปัญหาการพนันที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติระบุว่าพื้นที่สีแดงและเป็นพื้นที่ในการ ป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดต่อเด็กและเยาวชนที่มากที่สุดชุมชนหนึ่งในกรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับชุมชนตึกแดง ซึ่งเป็นชุมชนที่มีปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนรวมเก้าชุมชนในเขตบางซื่อซึ่งมีโครงการขนาดใหญ่ที่ภาครัฐดำเนินการเพื่อขยายเส้นทางคมนาคม มีโครงการรถไฟฟ้าสายสีแดง สายสีม่วง สายสีน้ำเงิน มีการขยายถนนเพิ่มเพื่อการรองรับของสถานที่ราชการอีกหลาย โครงการต่างๆดังกล่าวทำให้ชุมชนและชาวบางซื่อต้องถูกไล่รื้อและการเวนคืนที่ดิน รวมทั้งมีที่มีปัญหาอาชญากรรมยาเสพติดหลายชุมชน การแก้ไขปัญหาลักษณะการคิดไม่ได้เป็นไปตามแนวทางที่ภาคประชาชนเคยนำเสนอไว้และนโยบายของภาครัฐไม่เป็น

นโยบายสาธารณะที่แท้จริง ขาดการค้นหาคำความจริง อีกทั้งงบประมาณและการสนับสนุนไม่ต่อเนื่องทำให้มีผู้ค้ายาและผู้เสพยาในแต่ละชุมชนมาก ชุมชนตึกแดงเป็นชุมชนแออัดที่มีปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนค่อนข้างมาก โดยเฉพาะประเด็นด้านการพนัน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของบ่อนการพนันชื่อดังและมีปัญหาเรื่องผู้อิทธิพลและเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปิดบ่อนการพนัน

ชุมชนวัดดวงแขเป็นชุมชนที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นพื้นที่หนึ่งในห้าพื้นที่ที่มีปัญหา ไม่มีการทำกิจกรรมรณรงค์เพื่อลดปัญหายาเสพติดและการพนัน ส่วนมากคนในชุมชนประกอบอาชีพค้าขายและประชาชนในชุมชนมักจะไม่มีเวลาว่างร่วมกันแบ่งปันเป็นพรรคเป็นฝ่าย การมีส่วนร่วมไม่ค่อยมี และขาดการสนับสนุนทั้งด้านการเงินและบุคลากรที่จะมาให้ความรู้และสนับสนุนการทำกิจกรรมและการหล่อหลอมให้ชาวชุมชนในแต่ละที่ให้เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเสี่ยงเช่นเดียวกันกับชุมชนดอนเมือง ซึ่งชุมชนแออัดที่มีปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนค่อนข้างมากและเป็นชุมชน ที่มีปัญหาด้านยาเสพติดอยู่ในระดับกลางถึงรุนแรง ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่จะต้องลงพื้นที่ เข้าไปในชุมชนอยู่ เป็นระยะ อีกทั้งเป็นชุมชนที่มีปัญหาหลายประเด็น โดยเฉพาะประเด็นด้านการพนัน เนื่องจากเป็นที่ตั้งของ บ่อนการพนันชื่อดังและมีปัญหาเรื่องผู้อิทธิพลและเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเปิดบ่อน การพนัน จากการข้อมูลบริบทพื้นที่ศึกษาชุมชนและภูมิหลังของการศึกษา

ผลการศึกษาและการอภิปราย

การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการเข้าสู่การพนันของเยาวชน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลและสังเกตการณ์ สามารถแบ่งประเด็นปัจจัยเสี่ยงในการเข้าสู่การพนันของเยาวชนได้เป็นสามมิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1) มิติทางเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบปัจจัยเสี่ยงในมิติทางเศรษฐกิจที่น่าสนใจหลายประการเกี่ยวกับมุมมองทางเศรษฐกิจของเยาวชนที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและการเข้าไปเกี่ยวข้องกับวงจรการพนัน ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ รวมทั้งการเอื้ออำนวยของสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ โดยเชื่อว่าการพนันทำให้รวย จากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าเยาวชนวัยรุ่นมีมุมมองต่อกิจกรรมการพนันว่าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างเงินได้จำนวนมากเพื่อเลี้ยงชีพ อีกทั้งเป็นงานอดิเรกที่สร้างความร่ำรวยให้กับตนเองและครอบครัวได้ และเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สามารถสะสมอำนาจจากความร่ำรวยได้ โดยยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์บางตอนที่ว่า “เล่นคู่ แทงลูก ได้ทีเป็นหมื่นๆ มีใช้ไปทั้งเดือน แต่บางทีก็ต้องเสี่ยงดวง มีเสียบ้างก็ต้องใช้เงินทุนที่สะสมไว้มานเล่น...แต่ถ้าไม่พอก็ต้องยืมคนอื่น” (กิต, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556) “บางทีได้เงินมากกว่าสามสี่เท่าของที่พ่อแม่ให้” (บอย, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556) “เล่นแล้วช่วยให้รวยทางลัด ไม่ต้องเหนื่อย เล่นไปมันก็สนุก มีได้บ้างเสียบ้าง แต่ถ้าเล่นแล้วมีแต่เสียก็คงเลิกเล่นไปนานแล้ว” (แทน, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

นอกจากนี้ยังพบว่าเยาวชนวัยรุ่นที่ทำงานหาเลี้ยงตนเองหรือส่งเสียตัวเองเรียนหนังสือเห็นว่าการพนันช่วยสร้างรายได้โดยไม่จำเป็นต้องทำงาน “เล่นเพื่อช่วยให้มีเงินมากขึ้น โดยไม่ต้องทำงานหนักหรือนายกจนเกินไป มันช่วยได้จริงๆในกรณีที่ร้อนเงิน เงินไม่พอค่าใช้จ่าย ไหนจะค่าน้ำค่าไฟ ค่าเช่าหอ ค่ากินค่าอยู่จ่ายภาระทำงาน เดือนๆหนึ่งได้ไม่พอจ่าย...เล่นห่วยบ้าง บอลบ้างแล้วแต่เทศกาล...” (โต, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556) อีกทั้ง

การพนันช่วยให้เกิดรายได้เพื่อตอบสนองพฤติกรรมการใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายตามค่านิยม การพนันทุกรูปแบบจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยเกิดการหมุนเวียนรายได้โดยไม่ต้องพึ่งพาจากครอบครัว ในกรณีที่การพนันช่วยให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ เยาวชนวัยรุ่นในกลุ่มนอกระบบการศึกษา มองว่าเป็นช่องทางทำมาหากินได้ ซึ่งอาจสามารถกลายเป็นเจ้ามือเจ้าบ่อนรับแทงพนันได้ “เงินหมุนเวียนไม่ใช่น้อยๆ วันหนึ่งเป็นแสนๆ รับและ ถ้าเป็นเจ้ามืออีกได้กินสองต่อ ต่อจากเจ้ามือรายใหญ่และเปอร์เซ็นต์จากลูกโต๊ะที่เล่นเสีย...ถ้าเป็นอย่างนี้ก็จะมีแต่จะกำไร มีตัวอย่างมากมายให้เห็น เสียแม่ เสียซุ้ เสียป้อ ที่ก็ได้ดีเพราะการพนันทั้งนั้น เงิน หมุนเวียนจากที่เปิดบ่อน เปิดโต๊ะรับแทงบอล เดือนๆเป็นพันล้าน หมุนเวียนกันทั้งนั้น ” (กิต, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

การพนันช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้เพราะในชุมชนที่มีบ่อนการพนันตั้งอยู่ โดยทั้งเยาวชนวัยรุ่นและชาวบ้านในชุมชนเห็นพ้องกันว่าเศรษฐกิจในชุมชนคึกคักมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเข้ามาเล่นพนันในบ่อนที่ตั้งอยู่ในชุมชน ยกตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ “อย่างแม่ผมเนี่ย แกขายของชำอยู่หน้าปากทางเข้าบ่อน แกขายได้วันหนึ่งเป็นพันๆนะ ไม่ใช่น้อยๆ ก็ได้จากคนที่มาเล่นพนันในบ่อนนี้แหละเป็นหลัก ” (เอ็กซ์, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556) “คนในชุมชน ไม่เคยคิดจะต่อต้านการตั้งบ่อนเสียด้วยซ้ำเพราะมันช่วยให้เขาทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ ทั้งขายของขายข้าว วินมอเตอร์ไซด์รับจ้าง แม่กระทั่งแม่ค้าขายพวงมาลัยเนี่ย แกก็ขายดีจากนักพนันในบ่อนเนี่ยแหละเอาพวกมาลัยไปบนศาลพระพรหมเจ้าที่ ” (ประธานชุมชนแห่งหนึ่ง, การสนทนากลุ่ม, 2556) “แม่ก็ได้เงินมาจากขายข้าวกล่องกับน้ำโอเลี้ยงส่งบ่อนเนี่ยแหละ ขายได้เป็น 50-60 กล่อง บางครั้งคนที่บ่อนเยอะก็เป็นร้อยมันต้องกินต้องหิวกันทั้งนั้น...ได้มีกินก็เพราะบ่อนนี้ ” จากตัวอย่างการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จะเห็นได้ว่าคนในชุมชนเห็นว่าการมีบ่อนในชุมชนช่วยให้มีรายได้จนเจือจรรอบครัว ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งหมายถึงการให้ค่าขนมเด็กไปโรงเรียน การจ่ายค่าเทอมลูก การซื้อชุดเครื่องแบบนักเรียนให้ลูก หรือการส่งเสียให้ลูกให้ได้เรียนพิเศษ

2) มิติทางสังคมและวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า การพนันเป็นวิถีหาเงินซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายและลงทุนต่ำแต่ให้ผลตอบแทนสูงคุ้มค่า กรณีเสียก็เสมอตัวหรือเท่าทุนและมีวิธีการที่ทำหาย ล่อตาล่อใจเยาวชนวัยรุ่นเป็นอย่างมาก พบว่าหากสามารถพนันชนะเป็นวิธีการได้มาซึ่งเงินที่คุ้มเสียซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความโลภ อีกทั้งความต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยเสี่ยงในมิตินี้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เยาวชนให้ข้อมูลว่าอยากเล่นพนันเพื่อให้ได้เพื่อนและต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม กล่าวคือการเล่นพนันเป็นกิจกรรมของกลุ่ม ถ้าไม่เล่นพนันจะเป็นการไม่ร่วมกิจกรรมของกลุ่ม ไม่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ดังนั้นการเล่นพนันจึงเป็นทางเดียวที่จะทำให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม “การจะเข้ากลุ่มแก๊งค์นั้น ต้องทำกิจกรรมทุกอย่างของกลุ่มให้ได้ โดยเฉพาะที่ผิดกฎหมาย...ที่ตำรวจเขาไม่ชอบ เผาบ้อมก็มี ขโมยของก็เคย เล่นยา ที่ก็ชู้ชาก็เคยมาแล้ว เล่นไพ่แทงบอล นี่ทุกวัน เพื่อนมันก็เล่นกันทุกคน บางคนเป็นสายให้เสียเจ้าของบ่อนด้วยซ้ำ มันเป็นเรื่องธรรมดา ถ้าไม่เคยผ่านกิจกรรมพวกนี้มาก็ไม่ได้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแก๊งค์ แล้วจะเข้าแก๊งค์ไป ทำไม ” (กิต, สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

จากการศึกษาพบว่า เยาวชนวัยรุ่นกลุ่มเป้าหมายเห็นว่าการเล่นพนันเป็นการบรรเทาความเบื่อหน่ายในชีวิตประจำวันเพราะมองอะไรก็รู้สึกว่าย่ำแย่ไปหมด มองชีวิตที่ผ่านมาในอดีตก็เห็นแต่ความผิดพลาดความล้มเหลวของตนเอง สร้างความรู้สึกท้อแท้หมดหวังกับชีวิต บางคนกลายเป็นคนไม่มั่นใจตนเองไป จะตัดสินใจอะไรก็ลังเลไปหมดและรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถ ไร้คุณค่าและเป็นภาระแก่คนอื่นจึงเริ่มเข้าสู่การพนันเพื่อ

ผ่อนคลายและหารายได้ไปในเวลาเดียวกัน ซึ่งจะทำให้รู้สึกว่าเป็นผู้มีสติปัญญาหากเล่นพนันแล้วได้เงินอีก ทั้งยังสร้างความสนุกตื่นเต้น เนื่องจากเบานวัยรุ่นเป็นวัยที่ยากลองอยากรู้ และหนึ่งในความอยากลองนั้นคือลอง ทำผิดเล็กๆน้อยๆ การลองผิดลองถูก เยาวชนวัยรุ่นจะสร้างความตื่นเต้นท้าทายให้กับตัวเองโดยการกระทำผิดต่อ กฎเกณฑ์ต่างๆ ของทางบ้านและกฎของสังคมเพื่อเสริมความภาคภูมิใจในตนเองหากทำได้สำเร็จซึ่งเกี่ยวกับเรื่อง ทางจิตใจที่ต้องการเห็นตัวเองมีความสามารถในการทำให้สำเร็จลงได้

เมื่อพิจารณาศึกษาและวิเคราะห์ด้านความเปราะบางทางสังคมของเยาวชนในการเล่นพนัน พบว่า ความเปราะบางทางสังคมสามารถแบ่งได้เป็นสี่ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับกลุ่มเครือข่ายชุมชน และระดับสังคม ซึ่งวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ความเปราะบางในระดับบุคคล พบว่าเยาวชนวัยรุ่นเล่นพนันเพื่อคลายเครียด ในเยาวชนชายมักให้ความหมายการเล่นพนันเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ช่วยคลายเครียดจากการเรียน การทำงานและทำให้มีความสุข ซึ่งส่วนใหญ่จะเล่นในกลุ่มเพื่อน กลุ่มคนที่รู้จักหรือคอกเดียวกัน ชอบทีมฟุตบอลเดียวกันที่มารวมกันชานกัน โดยให้เหตุผลว่า เล่นแล้วเพลิน คลายเครียดได้ “เวลามาเจอกันก็ชวนกันแทงหลายๆคู่ บางคู่ดับเบิ้ลแต้มแทงสูง โอกาสได้สูง มันก็เลยท ำให้ ติดบางคนเขาก็บอกว่ามันเป็นความสุขอย่างหนึ่งของเขา เล่นแล้วมันและมันคลาย เครียดได้” (โต อายุ 20 ปี สนทนากลุ่ม, 2556) อีกทั้ง ความอยากรู้อยากลองยังมีผลในเยาวชนวัยรุ่นชายมีที่เล่น พนันเนื่องจากความอยากรู้อยากลองทำตามเพื่อน เพื่อนแนะนำให้ลองเสี่ยงดู ถูกท้าทายและชวนให้เล่น เมื่อเห็น เพื่อนเล่นก็อยากรองดูบ้าง หรือต้องการเข้ากลุ่มกับเพื่อนให้ได้ อีกทั้งมีความคิดว่าลองครั้งเดียวเพื่อให้รู้ว่าเป็น อย่างไรและเชื่อว่าการเล่นพนันเพียงครั้งเดียวไม่ได้ทำให้ติด “เพราะเห็นเพื่อนเล่น ก็อยากรองบ้างแต่พอเล่น บ่อยๆ เข้าตอนนั้นก็เลยติด ผมเคยคิดอยาก เลิกแต่ลองแล้วก็ยังไม่เลิกไม่ได้ ผมเล่นพนันวันประมาณ 10 คู่ ส่วนใหญ่ จะได้ เสียเล็กน้อยมาก อาจจะเพราะดวงดี” (เจมส์เยาวชนชาย อายุ 17 ปี สนทนากลุ่ม 2556) “เห็นเพื่อนเขาลอง ก็ อยากรองบ้างบางคนรู้สึกว่ ำเท่ เก่งแล้วที่แทงแม่น คนอื่นเล่นได้เขาก็เล่นได้อะไรอย่างนี้คิดว่าแค่เล่นไม่ต้องขอเงิน ที่บ้าน” (แทน เยาวชนชาย อายุ 15 ปี สนทนากลุ่ม, 2556)

การศึกษาพบว่าเยาวชนวัยรุ่นมีความอ่อนไหวเปราะบางเพราะต้องการสร้างตัวตน อัตลักษณ์ และ พื้นที่ทางสังคม เนื่องจากเยาวชนเป็นวัยที่อยู่กำลังค้นหาตัวตนและต้องการการยอมรับจากคนรอบข้าง ต้องการ พื้นที่ ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคมในรูปแบบต่างๆในการแสดงออกซึ่งตัวตนให้คนรอบข้างยอมรับและชื่นชม ซึ่งในประเด็นการพนัน พบว่า เยาวชนวัยรุ่นชายมักใช้พื้นที่ร้านเกมส์เป็นพื้นที่แทงบอล โดยได้โอบล้อมมาจาก เจ้าของร้านเกมส์หรือเพื่อนและรุ่นพี่ที่รู้จัก “คือแทงบอลให้เป็นเพื่อเข้ากลุ่มเพื่อนได้ แสดงตัวตนว่าเราเจ๋ง เก่ง กล้า ไม่กลัว ถ้าได้เงินมาก็ต้องเลี้ยงเพื่อนในกลุ่มเพื่อสร้างการยอมรับจากเพื่อน ” (บอย อายุ 13 ปี สัมภาษณ์ เชิงลึก, 2556)

2) ความเปราะบางในระดับครอบครัว การเล่นพนันเกี่ยวข้องกับครอบครัวโดยตรงในฐานะสมาชิก ของ ครอบครัว โดยพื้นฐานในปลูกฝังค่านิยมความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม ขนบธรรมเนียมที่ดี รวมถึงการ อบรมบ่มเพาะนิสัย การขัดเกลาทางสังคม น่าสนใจที่เยาวชนวัยรุ่นที่ให้สัมภาษณ์มองว่าสิ่งสำคัญคือการเป็น แบบอย่างของพ่อแม่และบุคคลในครอบครัว บุคคลในครอบครัว ทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบทำตาม ผู้ใหญ่ “เล่นบอลก็เพราะประสบการณ์ที่เห็น เออ.....ผู้ใหญ่เล่นแล้วได้เงินเยอะ ได้เงินมาง่ายๆ ครอบครัวมีพ่อ

เล่นด้วย และใช้ให้ลูกช่วยเล่น ลูกเห็นว่าพ่อเล่นได้ด้วยตัวเองก็จะทำตามบ้าง ต้องอยู่ที่ครอบครัว ควรปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กๆ หรือตั้งแต่เรียนชั้นประถมขึ้นไป ว่าไม่ดื่มไม่สูบบุหรี่ พอลองแล้วมันจะต้องติดเลย แคล่องแป๊บเดียวก็ติดได้แล้ว” (ประธานชุมชน สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

3) ความเปราะบางในระดับกลุ่มเครือข่ายในชุมชน สำหรับประเด็นนี้จากการสัมภาษณ์พบว่าในระดับกลุ่มมีอิทธิพลเหมือนกันในการเล่นพนันของเยาวชนเพราะความต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อสังคมในกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นทั้งหญิงและชายซึ่งมารวมตัวกันและทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ความต้องการได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน ความเกรงใจเพื่อน จึงนำไปสู่พฤติกรรมกลุ่มได้ง่ายขึ้น “เพื่อนแนะนำให้ลองเพราะถ้าเพื่อนคนที่หนึ่งลองก็ต้องแนะนำคนที่สอง สาม สี่ ต่อไป บางคนใจอ่อน เกรงใจเพื่อน ปฏิเสธเพื่อนไม่เป็น ก็ต้องลอง” (ไ้, เยาวชนชาย อายุ 21 ปี สัมภาษณ์เชิงลึก, 2556) วิถีชีวิตการใช้เวลาว่างของกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษานี้ หลังเลิกเรียนหรือเมื่อมีเวลาว่าง จะรวมกลุ่มกัน ชวนกันไปสูบบุหรี่ตามสถานที่ต่างๆ ในโรงเรียน ได้แก่ บริเวณป่าหลังโรงเรียน ในห้องน้ำและบริเวณนอกโรงเรียน ได้แก่ สวนสาธารณะ บ้านเพื่อน นอกจากพฤติกรรมการเล่นพนัน รวมตัวดูตารางแข่งของทีมโปรดและทีมเยือน ยังมีพฤติกรรมเสี่ยงอื่นๆ เช่น การสูบบุหรี่แล้วยังชักจูงกันไปสู่การมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านอื่นๆ อีก เช่น การดื่มเหล้า การลองสารเสพติด ความเปราะบางทางสังคมในระดับกลุ่มหรือเครือข่ายในชุมชนในที่ยังเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และสภาพชุมชนรอบๆ สถานศึกษาที่เอื้อต่อพฤติกรรมการดื่ม มีบ่อนการพนัน โต๊ะบอล และเจ้ามือโพนตวย ตั้งอยู่ในชุมชน คนในชุมชนสนับสนุนการมีอยู่ของบ่อน โต๊ะบอล และเจ้ามือโพนตวยมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างคนในชุมชนกับคนในบ่อนนอกบ่อน ครอบครัวและชุมชนมองว่าเป็นเรื่องปกติในการมีบ่อน โต๊ะบอลและเจ้ามือโพนตวย

4) ความเปราะบางในระดับสังคม หมายถึง ความเชื่อและทัศนคติของคนในสังคมนั้นๆ ที่บุคคลอยู่อาศัย วัฒนธรรม พฤติกรรมหลักๆ ของคนในสังคม กระแสและความนิยมต่างๆ ในสังคม ตลอดจนปัจจัยเสริมทางด้านการตลาดและเศรษฐกิจของสังคมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การโฆษณาชวนเชื่อว่าการเล่นพนันไม่ผิดกฎหมาย การเล่นพนันช่วยให้รวยและมีกินใช้เพิ่มขึ้น เล่นพนันช่วยคลายเครียด ลองเสี่ยงโชคเพราะการเล่นพนันเหมือนกับเล่นหุ้นคือการเสี่ยงดวงเสี่ยงโชค ผลตอบแทนจากการเล่นพนันมากกว่าทุนที่เสียไป อีกทั้งยังเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมที่ชุมชน บ้านและโรงเรียนไม่มีมาตรการป้องกันและปราบปรามคนเล่นพนัน จะเห็นได้ว่า การพนันมักจะแทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันในทุกส่วนของสังคม การเติบโตของการพนันในรอบทศวรรษที่ผ่านมาจึงยังมีการเติบโตแบบก้าวกระโดดและขยายตัวในวงกว้างมากขึ้น จนในที่สุดกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ที่ทำกำไรมหาศาลแม้กระทั่งในชุมชนที่รายล้อมอยู่รอบธุรกิจการพนันในทางกลับกันผลกระทบด้านลบส่วนใหญ่จะเป็นผลกระทบในแง่ของสังคม ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการติดการพนัน ปัญหา ครอบครัว ปัญหาการค้ายาเสพติดและประเวณี เป็นต้นทั้งนี้ หากวิเคราะห์ผลของการพนันกับลักษณะชุมชน พบว่าการพนันเพื่อให้เกิดความบันเทิงจะยอมรับได้และไม่ก่อให้เกิดปัญหาหากในสังคมนั้นเป็นสังคมที่มี รายได้ดี ในทางกลับกันหากการพนันเกิดขึ้นในสังคมที่มีรายได้ไม่ดีหรือรายได้น้อย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการปกป้องและป้องกันข้อมูลภาคสนามสะท้อนให้เห็นว่า ข้อเท็จจริงที่ว่าการเล่นพนันในประเทศไทยถือเป็นสิ่งที่ ผิดกฎหมาย แต่ยังคงมีคนไทยจำนวนมากที่ต้องการเล่นการพนัน โดยเฉพาะการรับรู้กระบวนการ วิธีการ และ การเข้าสู่วงการพนันของเยาวชนสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้มีการ ลักลอบเปิดบ่อนและเล่นการ

พนันกันเรื่อยมาและเมื่อทางการเข้มงวดบ่อนการพนันในประเทศที่เปิดให้บริการก็ลดลง แต่เมื่อทางการขาดความเข้มงวด การลักลอบเปิดบ่อนการพนันก็มีขึ้นอีก ไม่เพียงแต่จะมีการเปิดบ่อนการพนันในพื้นที่ชุมชนเท่านั้น แต่ในโรงแรมหรือสถานที่สาธารณะอื่นๆ ก็มีการตั้งวงพนันกันอย่างโจ่งแจ้ง ทำให้การพนันยังคงเสมือนเป็นส่วนหนึ่งสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับประเด็นเชิงการวิจัยและข้อเสนอในการกำหนดนโยบายที่สำคัญ คือ ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมถึงการระบุสาเหตุของปัญหาและสถานการณ์เชิงลึกในชุมชน จากการพนันในกลุ่มเยาวชนในมิติที่กระทบต่อตัวเยาวชนเองซึ่งการวิจัยในกลุ่มนี้จะช่วยให้ภาครัฐสามารถกำหนดนโยบายได้ตรงกับพฤติกรรมการณ์ที่แท้จริงในชีวิตประจำวันของเยาวชน อีกทั้งควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในมิติผลกระทบระดับสังคมและระดับความรุนแรงผลกระทบด้านมิติเศรษฐกิจเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาของผู้ติดการพนันและการพนันที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น และผลกระทบด้านสุขภาพของนักพนัน ซึ่งมีความจำเป็นและจะช่วยให้เข้าใจปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง ในมิติเชิงผลกระทบระดับจุลภาคจากพฤติกรรมการเล่นพนันสู่มหภาคในเชิงนโยบายและสถานการณ์โดยภาพรวมของปัญหาการพนันในมิติเฉพาะกลุ่มและผลกระทบทางสังคมจากพฤติกรรมการเล่นพนัน

ในด้านข้อเสนอแนะในเชิงของการกำหนดนโยบายนั้น ควรส่งเสริมให้เกิดนโยบายในการคุ้มครองผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาการพนันในภาพรวม และสร้างการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้ตระหนักถึงผลกระทบทางสังคมต่อประเด็นการพนันในสังคมไทย เนื่องจากเยาวชนต้องพบกับความเสี่ยงและความเปราะบางในการเข้าสู่การพนันอยู่ตลอด โดยมีการกำหนดมาตรการ การมีส่วนร่วมในการพนัน (Stakeholders Engagement in Gambling Life Cycle) ซึ่งครอบคลุมไปถึงนิยามและการมีส่วนร่วมในการเล่นการพนัน จำนวนผู้เล่นการพนัน และความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมของการพนันต่าง ๆ ที่ไม่กระทบต่อพฤติกรรมเสี่ยงที่นำไปสู่การกระทำที่ผิดกฎหมายทั้งนี้ควรให้หน่วยงานที่มีบทบาทและภาระหน้าที่เกี่ยวกับการเยียวยาช่วยเหลือเข้าไปศึกษาภูมิหลังของผู้เล่นการพนันในด้านสถานภาพของเศรษฐกิจและสังคมก่อนที่จะมีมาตรการช่วยเหลือเยียวยา

ประเด็นความเปราะบางและปัจจัยเสี่ยงของเยาวชนที่ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้เล่น ทั้งสุขภาพ แบบแผนการดำเนินชีวิต และลักษณะของครอบครัว (Vulnerability in Life and Living Conditions) สิ่งเหล่านี้ควรเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการพนันใหม่ในเยาวชน เนื่องจากเรื่องดังกล่าว การพนันเปลี่ยนแปลงรูปแบบ วิธีการและกระบวนการในการเล่นพนันไปมากแล้ว ไม่ควรจ้องมองการพนันในมิติทางลบเพียงด้านเดียว แต่ควรสนับสนุนให้เกิดนโยบายเล่นพนันที่ถูกกฎหมายเพื่อเป็นกิจกรรมบำบัดในการคลายเครียดมากกว่า นอกจากนี้ ควรมีนโยบายการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเป็นผู้ให้บริการที่ดีในการให้บริการการพนันที่ถูกกฎหมายอย่างมีความรับผิดชอบ (Ethic within Unethical Activity Approach) เรื่องนี้ถือเป็นสิ่งท้าทายสำหรับผู้กำหนดนโยบายรัฐ เพราะปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้นิยมหลบซ่อนอยู่ในฐานะของผู้มีอิทธิพลด้านมืด ควรดึงกลุ่มคนพวกนี้เข้ามาอยู่ในระบบที่พร้อมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ไม่เฉพาะแต่ผู้ได้รับประโยชน์คือเยาวชนแต่รวมถึงสังคมโดยรวมจะได้รับประโยชน์ด้วย

References

- Athot, K., Kiratiphraanon, M., Wongsinsirikun, W. (2013). “khrōngkān suksā sathānakān phruttikam lāe phonkrathop kān phanan nai prathēt Thai prachāpī sōngphanhārōjhasiphok” [Study of Situations on Behaviors and Impact of Gambling in Thailand 2013], Bangkok: Thai Health Promotion Foundation
- Office of the Secretary, Department of Children and Youth (2011). “rāingān sathānakān dek lāe yaowachon prachāpī sōngphanhārōjhasipsī” [Annual Report on Situations of Children and Youth 2011], Bangkok
- Center of Gambling Studies. (2015). “rāingān prachāpī sōngphanhārōjhasiphok sūn suksā panhā kān phanan” [Center of Gambling Studies Annual Report 2014], Bangkok: October Network
- Scholes-Balog K.E., et al. (2014). A prospective study of adolescent risk and protective factors for problem gambling among young adults, *adolescent*, 37(2014): 215-224.
- Sedikides, C., Jackson, J.M. (1990). Social impact theory: a field test of source strength, source immediacy, and number of targets. *Basic and Applied Social Psychology*, 11(3), 273-281.